

**شهرنشینی و مصرف نوشیدنی‌های الکلی
(مطالعه موردی، شهروندان پسر ۲۴-۱۹ ساله شهر بردسیر)**

آمنه فیروزآبادی^۱

چکیده

امروزه شهرها با مشکلات و مسائل عدیده‌ای مواجه هستند. مصرف نوشیدنی‌های الکلی به عنوان یک مسئله اجتماعی در تمامی جوامع شهری و با توجه به ممنوعیت آن در کشور ایران می‌تواند این موضوع را به صورت یک مساله اجتماعی مطرح سازد. از سوی دیگر کاهش سن گرایش به مصرف، قشر جوان جامعه را به عنوان گروهی در معرض خطر معرفی می‌نماید. هدف پژوهش حاضر، مطالعه شهرنشینی و مصرف نوشیدنی‌های الکلی (مطالعه موردی، شهروندان پسر ۲۴-۱۹ ساله شهر بردسیر) می‌باشد. روش تحقیق، توصیفی از نوع همبستگی، جامعه آماری شامل شهروندان پسر ۱۴ تا ۲۹ ساله ساکن شهر بردسیر، که تعداد آنان ۴۰۰۰ نفر بوده، طبق فرمول کوکران حجم نمونه ۳۵۰ نفر تعیین گردید، شیوه نمونه‌گیری، نمونه‌گیری تصادفی ساده است. داده‌ها با استفاده از پرسشنامه استاندارد گرایش به مصرف مشروبات الکلی فیش باین، آیزن و آلپورت و پرسشنامه محقق ساخته عوامل مؤثر بر گرایش شهروندان پسر به مصرف مشروبات الکلی، جمع‌آوری و برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش آمار توصیفی و استنباطی استفاده گردید، یافته‌ها با نرم‌افزارهای آماری SPSS و ویراست ۲۰ و AMOS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته، نتایج نشان داد که: بین عوامل فردی، روانی، خانوادگی، اجتماعی، اقتصادی، عوامل ساختاری مدیریتی، عوامل فرهنگی و گرایش جوانان پسر ۱۴ تا ۲۹ ساله به

۱- استادیار گروه علوم اجتماعی، واحد بردسیر، دانشگاه آزاد اسلامی، بردسیر، ایران

مصرف مشروبات الکلی در شهر بردسیر معنادار و به صورت منفی است. یعنی با تقویت عوامل فردی، روانی، خانوادگی، اجتماعی، اقتصادی، ساختاری مدیریتی و فرهنگی، گرایش جوانان شهر بردسیر به مصرف مشروبات الکلی کاهش می‌یابد.

واژه‌های کلیدی: مصرف الکل، سوء مصرف مواد، الکلیسم، جوانان، شهر بردسیر.

مقدمه و بیان مسأله:

نگرانی در مورد مصرف الکل در جوانان در بسیاری از کشورها افزایش یافته است. (گنجی، ۱۳۹۲: ۳۸) از آنجا که دوره جوانی از دوره‌های مهم و پرخطر در گرایش به مصرف مشروبات الکلی قلمداد می‌شود. مصرف زود هنگام مشروبات، یک عامل خطر ساز برای مصرف سایر مواد مخدر در سال‌های بعدی و بروز سایر رفتارهای ضد اجتماعی به شمار می‌رود. (پرتو، ۱۳۸۹: ۲۱) از یک طرف جوانان به دلیل ویژگی‌های خاص این دوره از زندگی‌شان، گرایش به خطر جویی و رفتارهای مخاطره‌آمیز دارند که گاهاً به شکل مصرف انواع مواد و داروهای غیرقانونی تظاهر می‌یابد. (بزازیان و همکاران، ۱۳۹۳: ۲۰) از سوی دیگر، جوانان بخش عظیمی از جمعیت کشور را تشکیل می‌دهند، بنابراین نمی‌توان آنان را در برنامه‌های خرد و کلان اجتماعی نادیده گرفت و لازم است مسائل و مشکلات آنان مورد بررسی و پژوهش‌های علمی قرار گیرد تا با استناد به نتایج این پژوهش‌های علمی بتوان، راه‌حلی را برای کاهش آسیب‌های این قشر پیش‌بینی و ارائه نمود. با توجه به مبانی دینی و فرهنگی جامعه ایرانی یکی از انواع انحرافات اجتماعی در بین افراد مختلف جامعه {خصوصاً جوانان}، استفاده از مشروبات الکلی است که روز به روز بر تعداد مبتلایان به آن افزوده می‌شود و از همه بدتر اینکه نسل جوان که ذخیره آینده کشور هستند، بیش از همه در معرض این سم خطرناک قرار گرفته‌اند. الکل بر خلاف تصورات شایع، جزء محرک‌ها نیست و برعکس، کندکننده است. پس بدون توجه به میزان مصرف، صرف استفاده از مشروبات الکلی در جامعه، این

پدیده به عنوان یک مسأله اجتماعی مطرح می‌باشد. (پورزارع و همکاران، ۱۳۹۱: ۳) از سویی مصرف نوشیدنی‌های الکلی متأسفانه به اشتباه به عنوان یک تفریح لاکچری، بیشتر مورد استقبال جوانان شهری می‌باشد تا جوانان ساکن در مناطق روستایی. نوشیدنی‌های الکلی غالباً در جشن‌ها و مراسم شادی استفاده می‌شوند، بنابراین مصرف این نوشیدنی‌ها توسط برخی مردم در مناطق روستایی و بیلاقی اطراف شهرها به احتمال زیاد توسط صاحبان شهرنشین این ویلاها و در پارتی‌ها و تولدهایی که که زاینده شهرنشینی می‌باشند، بیشتر است. جوانان شهری که در پارتی‌های شبانه و تولدها حاضر می‌شوند، گاهاً حتی همدیگر را نمی‌شناسند، بنابراین به راحتی و به دور از روابط چهره به چهره رایج در جوامع مکانیکی، به مصرف نوشیدنی‌های الکلی مبادرت ورزیده و مصرف این نوشیدنی‌ها برایشان قبحی ندارد، از سوی دیگر نوشیدنی الکلی باید به نحوی تولید و توزیع شود که این عامل نیز در شهرها به دلایلی از قبیل وجود بسترهای فرهنگی خاص و وجود پدیده تهاجم فرهنگی، بزرگ‌شدن شهرها، امکان شناسایی دیرتر فروشنده توسط مبادی انتظامی و ... راحت‌تر صورت گرفته و در واقع پدیده شهرنشینی به نوعی به افزایش توزیع و مصرف نوشیدنی‌های الکلی کمک می‌کند. باید گفت، به طور کلی، انسان موجودی اجتماعی و ساخته و پرداخته نهادهای مختلف خانوادگی، فرهنگی، محل سکونت، اقتصادی و اجتماعی است که در آن رشد یافته است. به عبارت دیگر، الگوهای زندگی، رفتار و شخصیت هر فرد، انعکاس مستقیم و غیرمستقیم واقعیات عینی محیط اجتماعی او در طول زندگی اش می‌باشد. به این ترتیب اگر در جامعه‌ای پدیده‌های نابهنجاری مانند اعتیاد، طلاق، دزدی، فحشا، مصرف نوشیدنی‌های الکلی و ... دیده می‌شود باید ریشه‌های آن را در درون سازه‌های مختلف سازنده جامعه و روابط و مناسبات حاکم بر جامعه جستجو نمود. ایران اگرچه کشوری اسلامی است، اما امروزه فرهنگ غربی و مدرن نیز در آن نفوذ کرده است و همانند سایر کشورها، با پاره‌ای مسائل اجتماعی مواجه است. علی‌رغم این نکته که ریشه و اساس برخی از این مسائل اجتماعی را اسلام منع نموده است، با این وجود گاه و بیگاه خبرهایی از مسمومیت‌های جمعی

ناشی از مصرف الکل، مرگ، کشفیات مشروبات الکلی توسط نیروی انتظامی و امحاء این مشروبات در راستای صیانت از ارزش‌های دینی و حفظ سلامت و امنیت اخلاقی جامعه اسلامی شنیده می‌شود. پژوهش‌ها نشان می‌دهد علل و زمینه‌های گرایش جوانان به مصرف مشروبات الکلی، پدیده‌ای چندبعدی و متأثر از عوامل مختلفی چون عوامل اجتماعی، عوامل فرهنگی، شهرنشینی و روی آوردن جوانان شهری به گذران اوقات فراغت به اصطلاح لاکچری، تحت تأثیر مواد مخدر و نوشیدنی‌های الکلی می‌باشد. نظر به موارد فوق و نظر به اینکه فرماندهی محترم انتظامی شهر بردسیر با توجه به روند افزایشی تولید و مصرف نوشیدنی‌های الکلی در بین شهروندان این شهر، خصوصاً شهروندان ۲۹-۱۴ ساله شهری، بیان نموده‌اند: « ۸ دسته آسیب اجتماعی عمده در این شهرستان وجود دارد که عبارتند از: فقر، اعتیاد به مواد مخدر، مصرف مشروبات الکلی، خودکشی، ازدواج زودهنگام دختران، طلاق، کودک‌آزاری و خیانت زوجین، و از آنجا که حدود ۲۵٪ این آسیب‌ها مربوط به مصرف مشروبات الکلی می‌باشد، بنابراین این پدیده به عنوان یک مسأله اجتماعی انزجاربخش، مورد توجه بخش قابل توجهی از شهروندان قرار گرفته که خواهان ارائه راه حل و اقدام برای مبارزه و تلاش‌های پیشگیرانه در راستای کاهش این مسأله اجتماعی می‌باشند.» (دفتر اجتماعی فرماندهی انتظامی شهر بردسیر، خرداد ماه ۱۳۹۸) بنابراین پژوهشی با عنوان «شهرنشینی و مصرف نوشیدنی‌های الکلی (مطالعه موردی، شهروندان پسر ۲۴-۱۹ ساله شهر بردسیر)»، مورد تحقیق و تدوین قرار گرفت.

پیشینه تجربی پژوهش:

پوریانی و رمضانزاده گنچارودی (۱۳۹۶) در بررسی علل گرایش جوانان به مشروبات الکلی و راهکارهای پیشگیری از آن نشان دادند که، مصرف مشروبات الکلی موضوعی است، که تاریخی چندهزارساله در جهان به خود اختصاص داده است. پژوهش حاضر که به صورت کتابخانه‌ای گردآوری گشته است، از طریق شیوه توصیفی - تحلیلی

ضمن ارائه مفاهیم و تعاریف و کلیات مشروبات الکلی، به علل و عوامل اصلی گرایش جوانان به الکل پرداخته، جرم‌شناسان درباره علل و عوامل گرایش به این معضل، را عوامل جسمانی مانند جنسیت، سن، علل ژنتیکی و... عوامل محیطی: دوستان ناب، حاشیه نشینی، محیط تحصیلی،...، عوامل روانی: استقلال طلبی، کنجکاوی، باورهای نادرست،... و عوامل خانوادگی: انحراف والدین، طلاق والدین، عدم تربیت صحیح و غیره را می‌توان نام برد. به همین دلیل هم متخصصین پیشگیری از جرم نیز با راهکارهای مقابله با این عوامل سعی در ممانعت در مهیا ساختن بستری هستند تا جوانان به مشروبات الکلی گرایش پیدا نکنند.

جعفریان و همکاران (۱۳۹۵) پژوهشی با عنوان بررسی عوامل اجتماعی موثر بر گرایش جوانان شهرستان شهرکرد به مصرف مشروبات الکلی انجام دادند، این پژوهش از نوع علی- پس رویدادی بوده و برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آمار استنباطی، شامل آزمون‌های واریانس یک طرفه، آزمون لوین و مقایسه چندگانه میانگین؛ استفاده شده است. ابزار اندازه‌گیری در این تحقیق پرسشنامه محقق ساخته با روایی و پایایی مورد قبول می‌باشد که به تفکیک میان ۵۰ نفر از افراد مصرف‌کننده (طیف سنی جوان) در مراکز تولد دوباره شهرستان شهرکرد و ۵۰ نفر از افراد عادی با مشخصه قبلی که همگی به شیوه تصادفی انتخاب شده بودند توزیع شد. نتایج تحقیق موصوف بیانگر آن است که نگرش به مشروبات الکلی، انزوای اجتماعی، باورها و اعتقادات مذهبی، الگوپذیری از خرده‌فرهنگ‌های منحرف و دسترسی به امکانات فرهنگی و رفاهی با ترتیب ذکر شده از جمله عوامل موثر در گرایش جوانان به مصرف مشروبات الکلی بوده و کنترل اجتماعی در بروز این امر تاثیری نداشته است.

ترقی جاه (۱۳۹۴) پژوهشی با عنوان بررسی نقش خانواده در تجربه مصرف مشروبات الکلی دانشجویان دانشگاه‌های دولتی انجام داد. نتایج این پژوهش نشان داد که، بین جنسیت، سن و پیشینه مصرف مشروبات الکلی در اعضای خانواده و مصرف مشروبات الکلی توسط دانشجویان رابطه وجود دارد، همچنین بین حمایت عاطفی

خانواده و نگرش والدین به مصرف مواد با داشتن تجربه مصرف مشروبات الکلی توسط دانشجویان رابطه وجود دارد، بین بومی و غیربومی بودن و جایگاه دانشجو در خانواده با داشتن تجربه مصرف مشروبات الکلی توسط دانشجویان رابطه وجود ندارد.

گالوریس و دیگران^۱ (۲۰۲۱) در بررسی رابطه الکل و مواد مخدر بر سوء استفاده جنسی از زنان در افریقا بیان می‌کنند که استفاده مضر از مواد روانگردان در میان گروه‌های بومی آفریقا وجود دارد. از طرف دیگر ارزش‌های فرهنگی به گسترش مصرف مواد، به ویژه در میان کودکان کمک کرده است.

هو، لی او و همکاران^۲ (۲۰۲۱) تمرکز خود را بر داروهایی قرار داده‌اند که می‌تواند در ترک اعتیاد به الکل موثر باشد. در این تحقیق دارویی را به نام دی سولفیرام را (DSF) معرفی می‌کنند که می‌تواند تاثیر بسیار مطلوبی را بر معتادین به الکل داشته باشد تا جایی که نتایج این تحقیق حاکی از آن است که این دارو ضد سرطان نیز می‌باشد.

ترندل و همکاران^۳ (۲۰۲۰) سوء مصرف الکل را بین تماشاچیان فوتبال در انگلیس را مورد بررسی قرار داده‌اند. طبق نتایج تحقیق، با پیروزی تیم‌های مورد حمایت تماشاچیان (در استادیوم ورزشی و در خانه) مصرف الکل افزایش پیدا کرده است. با داده‌های ارائه شده از سوی پلیس انگلیس و تجزیه و تحلیل آمارها مشخص شد که میزان جرایم نیز با افزایش مصرف الکل تماشاچیان افزایش یافته است.

جمع‌بندی پیشینه تحقیق:

همانگونه که تحقیقات انجام گرفته فوق نشان می‌دهد موضوع گرایش جوانان به مصرف مشروبات الکلی از موضوعات مهم در چند سال اخیر می‌باشد که مورد توجه محققان و پژوهشگران قرار گرفته است و علل و عوامل مختلفی در این زمینه مورد بحث و بررسی قرار گرفته است، که از جمله این موارد می‌توان به عوامل اجتماعی، عوامل

---

1. Gallois
2. Hou
3. Trendl

خانوادگی، عوامل محیط شهری و ... اشاره نمود. همانگونه که در بیان مسأله مطرح شد مصرف مشروبات الکلی در شهر بردسیر از جمله معضلاتی می باشد که جزء ۸ آسیب عمده موجود در شهرستان بوده و از آنجا که حدود ۲۵٪ این آسیب‌ها مربوط به مصرف مشروبات الکلی می باشد و با عنایت به اینکه تاکنون پژوهشی در این خصوص در این شهر صورت نگرفته است، بنابراین نظر به موارد مذکور این پژوهش به نوعی از نوآوری در تحقیق برخوردار است.

مبانی و چارچوب نظری پژوهش:

چارچوب نظری این پژوهش ملهم از نظریه‌های جامعه شناختی گرایش افراد به سوء مصرف الکل از جمله نظریه کنترل اجتماعی، نظریه بوم‌شناختی انحراف، نظریه پنجره‌های شکسته، نظریه هم‌نشینی افتراقی، نظریه شهرنشینی، دیدگاه یادگیری اجتماعی و پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی می باشد که در ادامه به تبیین این نظریه پرداخته شده است.

نظریه کنترل اجتماعی: این نظریه که پیوند اجتماعی نیز نامیده می‌شود این طور فرض می‌کند که اگر انسان‌ها به حال خود رها شوند، به طور طبیعی مرتکب جرم و کجروی خواهند شد. یعنی سابقه رفتار کجروانه به طور طبیعی و ذاتی در میان مردم وجود دارد؛ زیرا همه انسان‌ها نیازهای برآورده نشده و آرزوهای متعدد و نامحدودی دارند و رفتارهای انحرافی در بسیاری از موارد آنها را راحت‌تر و زودتر به مقصودشان می‌رساند و کامروایی را نصیبشان می‌کند. فرضیه اساسی این نظریه نیز این است که تفاوت‌های موجود در ارتکاب جرم و کجروی در میان افراد، بر اساس تفاوت‌های موجود در نیروهای منع‌کننده یا کنترل‌های اجتماعی است که تبیین می‌شود. به عبارت دیگر، قیود و مهارهای اجتماعی است که ناهم‌نوایی را در میان انسان‌ها محدود می‌کند و در حقیقت کجروی و بزهکاری محصول نارسایی یا نابسندگی کنترل‌های اجتماعی می‌باشد. (طالبان، ۱۳۸۳: ۵)

نظریه بوم‌شناختی انحراف: دو تن از این جامعه‌شناسان به نام‌های پارک و برگس^۱ که در زمینه جامعه‌شناسی شهری مطالعه می‌کردند، در تبیین انحرافات اجتماعی بر متغیرهایی که با پدیده شهرنشینی ارتباط داشت تمرکز کردند. برخی از این متغیرها عبارت بودند از: زبان، قومیت، مهاجرت، حوزه‌های سکونتگاهی و تراکم جمعیت. به اعتقاد پارک و برگس، محیط فیزیکی شهر با الگوهای فرهنگی - اجتماعی، جمعیت شهری و زندگی شهرنشینی در هم تنیده است. پارک بر این باور بود که نواحی شهری از انگیزه‌ها و غرایز ساکنان ممانعت می‌کند و باعث انحرافات اجتماعی می‌شود. بر اساس نظریه برگس نیز که «الگوی نوع آرمانی^۲» نام دارد، جامعه صنعتی کلان‌شهر از پنج منطقه سکونتگاهی به شکل دوایر متحدالمرکز از مرکز به پیرامون به ترتیب به شرح زیر تشکیل شده است: ۱- منطقه تجاری - مرکزی. ۲- منطقه انتقالی. ۳- منطقه سکونتگاهی کارگران. ۴- منطقه سکونتگاهی طبقه متوسط. ۵- منطقه با کمترین جرم. (احمدی، ۱۳۸۴: ۵۴) برگس معتقد بود که در منطقه انتقالی، به دلایلی چون: سطح بالای تحرک جمعیت، نرخ بالای مهاجرت، ویرانی خانه‌ها و تراکم جمعیت، بالاترین نرخ جرم و بزهکاری مشاهده می‌شود. عدم ثبات جمعیتی و بوم‌شناختی در منطقه انتقالی موجب تخریب توانایی کارکردی نهادهای اجتماعی از قبیل: خانواده و کنترل رفتار ساکنان می‌شود. از طرفی، ارزش‌های سنتی فرهنگ قومی توان متقاعدسازی نوجوانان و جوانان را نداشته و آنان به یک وضعیت حاشیه‌ای کشیده می‌شوند. در نتیجه، فاقد هویت‌های گروهی و مرجع‌هایی می‌شوند که آنان را به سمت رفتاری که در جامعه مورد پذیرش است سوق دهد. در چنین شرایطی، گروه‌های همسال و گروه‌های همسال بزهکار جای خالی را پر کرده و راه‌حلی برای خروج از این وجود حاشیه‌ای ارائه می‌دهند. (احمدی، ۱۳۸۴: ۵۹-۵۵) اما با وجود اینکه تبیین‌های بوم‌شناختی با تأکید بر بی‌سازمانی اجتماعی در کلان‌شهرها، باعث شناسایی برخی از عوامل مؤثر بر رفتار انحرافی شدند،

---

1. Park & Bergs

2. Ideal - Typical Pattern

بر این دیدگاه نیز در بسیاری از جنبه‌ها انتقاداتی وارد شده است. به عنوان نمونه، بر خلاف تحقیقات جامعه‌شناسان مکتب شیکاگو که بالاترین نرخ جرم و بزهکاری را در منطقه انتقالی شهر مشاهده کرده و کاهش میزان جرم و بزهکاری را از مرکز شهر به سمت پیرامون نشان داده‌اند؛ در بسیاری از کشورها این الگوی توزیع نرخ جرایم تأیید نشده است. مثلاً در آرژانتین نرخ جرایم در حاشیه‌ها و مناطق پیرامونی شهر بالاتر از سایر مناطق شهر است؛ زیرا بخش‌های فقیرتر شهر نزدیک به حومه‌های آن دیده شده است. (احمدی، ۱۳۸۴: ۶۱)

نظریه پنجره‌های شکسته^۱: نظریه پنجره‌های شکسته (۱۹۸۲) محصول فکری دو جرم‌شناس آمریکایی به نام‌های جیمز ویلسون^۲ و جورج کلینگ^۳ می‌باشد. ویلسون و کلینگ استدلال کردند که جرم نتیجه یک نابسامانی است. به طور مثال، اگر پنجره‌ای شکسته باشد و مرمت نشود، آن فردی که تمایل به شکستن قانون و هنجارهای اجتماعی دارد، با مشاهده بی‌تفاوتی جامعه به این امر، دست به شکستن شیشه دیگری می‌زند و دیری نمی‌گذرد که شیشه‌های بیشتری می‌شکند و این احساس آناش^۴ و هرج و مرج از خیابان به خیابان و از محله‌ای به محله دیگر می‌رود و با خود، سیگنالی را به همراه دارد از این قرار که هر کاری را که بخواهید مجاز هستید انجام دهید بدون آنکه کسی مزاحم شما شود. بر اساس این نظریه، چنانچه شهروندان یک جامعه و ضابطان نسبت به جرایم خفیف و انحرافات خرد با دیده چشم‌پوشی برخورد کنند، این امر در درازمدت باعث می‌شود که در آن منطقه و محله بی‌نظمی به وجود آید. (شرافتی پور و عبدی، ۱۳۸۷: ۹۲)

نظریه هم‌نشینی افتراقی^۵: ساترلند (۱۹۳۹) با ارائه این نظریه ادعا کرد که رفتار انحرافی از طریق «هم‌نشینی افتراقی» یا «معاشرت با اغیار» یعنی داشتن روابط اجتماعی با

---

1. Broken Windows Theory
2. James Wilson
3. George Kelling

۴. هرج و مرج، بی‌نظمی.

5. Differential Association Theory

انواع خاصی از مردم (مانند تبهکاران) آموخته می‌شود و برای آن که یک فرد، جنایتکار شود، باید نخست یاد بگیرد که چگونه می‌توان جنایت کرد. به عبارتی دیگر این نظریه بر این پیش فرض بنا شده است که رفتار انحرافی، موروثی و ذاتی نیست و به همان روشی یاد گرفته می‌شود که هر رفتار دیگری آموخته می‌شود. در این فرآیند یادگیری، معاشران یک فرد، قواعد حقوقی را به عنوان امور مناسب یا نامناسب تعریف می‌کنند و فرد این تعاریف را از آنان فرامی‌گیرد؛ سپس به دلیل اینکه در معرض تعاریفی قرار می‌گیرد که قانون شکنی را به احترام به قانون ترجیح می‌دهند، بزهکار یا جنایتکار می‌شود. (احمدی، ۱۳۸۴: ۹۸-۹۵) البته بدیهی است که همه مردم با این گونه تعاریف برخورد دارند؛ اما مسئله اساسی میزان برخورد است. برای مثال، یک فرد جوان ممکن است با تعداد اندکی از بزهکاران معاشرت داشته باشد؛ اما این روابط طوری باشد که فرد در معرض الگوهای بسیاری در زمینه بزهکاری قرار گیرد. از طرفی احتمال دارد در شبکه روابطی که افراد با بزهکاران دارند، برخی از انواع بزهکاری مورد تحسین و برخی دیگری از انواع آن مورد بی‌اعتنایی قرار گرفته و حتی زشت شمرده شوند. به عنوان مثال، دزدهای حرفه‌ای نیز ممکن است نسبت به تجاوز به عنف، قتل و اعتیاد به مواد مخدر به اندازه مردم درستکار نفرت داشته باشند و این اعمال را محکوم کنند. ساترلند در این نظریه نشان می‌دهد که جنایت و انحراف از طریق انتقال فرهنگی در گروه‌های اجتماعی و محیط اجتماعی آلوده به فساد یاد گرفته می‌شود. (بیات و همکاران، ۱۳۸۷: ۷۷)

نظریه شهرنشینی: در جهان شرق، ابن‌خلدون از اولین کسانی است که انحراف اجتماعی را در ابعاد کلان اجتماعی مطرح کرده و با مفاهیمی متفاوت، آن را بخش تفکیک‌ناپذیری از توسعه تمدن شهری می‌داند. به اعتقاد او، انحطاط یکی از مراحل تمدن است. یعنی وقتی انسان‌ها شهرنشین می‌شوند، از مقام انسانی خود به تدریج ساقط می‌شوند. بنابراین، انحطاط برای تمدن امری حتمی است؛ زیرا گرایش به اخلاق شهری مترادف با از میان رفتن معنویات می‌باشد. به اعتقاد ابن‌خلدون، عوامل متعددی در بروز این انحطاط

مؤثرند که عبارتند از: (۱) تن‌آسانی و محو شجاعت. (۲) ازبین‌رفتن حصارها و ضعف قدرت دفاعی. (۳) رواج عادات ناپسند و مال‌دوستی و خودپرستی و ازبین‌رفتن صفات نیک. (۴) ضعف اعتقادات دینی. (۵) عدم رعایت حقوق مردم از طرف حاکمان. (۶) آمدن اشخاص وابسته از بیرون جامعه. (۷) تجارت حاکمان و زیان‌زدن به مردم. (۸) برقراری مالیات‌های طاقت‌فرسا به علت بالا رفتن هزینه‌های حکومتی. (۹) حمله اقوام وحشی به دلیل ضعف عصیت. (۱۰) افزایش بیماری‌ها و از میان رفتن مردم. (محسنی، ۱۳۸۶: ۵۱-۵۰)

دیدگاه یادگیری اجتماعی^۱: بر اساس نظریه یادگیری اجتماعی، رفتار انحرافی آموختنی است و در فرآیند رابطه با افراد دیگر، به خصوص در گروه‌های کوچک آموخته می‌شود. اندیشمندانی نظیر باندورا^۲ این نظریه را توسعه دادند. باندورا (۱۹۷۳) تأکید کرد که توانمندی انسان برای استفاده از نمادها به او یاری می‌دهد تا رویدادها را باز نماید؛ تجربه آگاه خود را تحلیل کند و با دیگران در هر فاصله زمانی و مکانی ارتباط برقرار کرده یا به طرح، خلق، تصور و پرداختن به اعمال دوراندیشانه اقدام کند. از نظر باندورا، رفتار در نتیجه کنش متقابل بین شناخت و عوامل محیطی به وجود می‌آید. شخص می‌تواند با کمک فرآیند الگوسازی و با مشاهده رفتار دیگران، چه به صورت تصادفی و چه آگاهانه، یاد بگیرد. انتخاب الگوی یادگیری به وسیله شخص، تحت تأثیر عوامل مختلفی نظیر سن، جنس و موقعیت اجتماعی است و الگوهای برگزیده شده توسط فرد می‌تواند مطابق با ارزش‌ها و هنجارهای رسمی جامعه باشد. همچنین فرد ممکن است الگوهای رفتار انحرافی را برگزیند. (احمدی، ۱۳۸۴: ۹۵-۹۴)

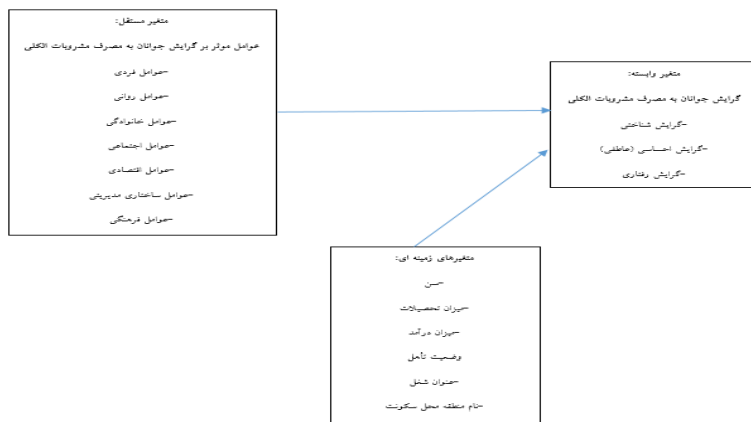
پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی: اصول پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی، خصوصیات فیزیکی محیط ساخته شده را که مناسب جرم هستند مورد توجه قرار می‌دهد و بر این اصل استوار است که طراحی و نوع محیطی فیزیکی پیرامون انسان بر رفتار وی تأثیر مستقیم می‌گذارد و رفتار انسان نیز به دنبال آن بر موقعیت‌های

---

1. Social Learning Theory
2. Bandura

جرم‌زا و ترس از جرم اثر می‌گذارد و کیفیت زندگی را تحت الشعاع قرار می‌دهد. بنابراین با استفاده از طراحی محیطی می‌توان ارتباط بین محیط پیرامون و فرصت ارتکاب جرم را درک کرد و فرصت‌های ارتکاب جرم را از طریق طراحی محیط مناسب و اتخاذ تصمیم‌های صحیح مربوط به طراحی محیطی کاهش داد. (اتکینسون، ۱۳۸۵: ۱۹) این رویکرد نیز همانند رویکرد پلیس جامعه‌محور، حل مسئله و اساس پیشگیری از وقوع جرم را از طریق همکاری تنگاتنگ با شهروندان می‌داند. طراحی محیطی مستلزم به خدمت گرفتن نیروی کار و صرف هزینه گزاف برای پیشگیری از وقوع جرم نیست؛ بلکه در بطن آن راهبردهایی نهفته است که می‌توان با بهره‌گیری از آنها محیط فیزیکی پیرامون خود را به گونه‌ای مدیریت کرد که ضمن افزایش کیفیت زندگی و احساس امنیت شهروندان، میزان وقوع جرم نیز کاهش یابد. به طور کلی می‌توان گفت که پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی برای ایجاد رفتار مطلوب، افزایش کارآمدی و کاهش بروز رفتارهای ضداجتماعی و انجام اقدام‌های مقتضی برای از بین بردن خطر وقوع جرایم است. (اشنایدر، ۱۳۸۵: ۱۶-۵) از دیگر آثار مثبت این رویکرد می‌توان به تقویت حس تعلق به محیط در ساکنان و حتی افزایش قیمت زمین و خانه اشاره کرد. این دیدگاه نسبت به سایر انواع پیشگیری این مزیت را دارد که: «تغییر وضعیت بسیار ساده‌تر از تغییر شخصیت افراد است». این نظریه توسط سی. ری. جفری^۱ (۱۹۷۱) ابداع و تنظیم شده است. (محمودی جانکی و قورچی بیگی، ۱۳۸۸: ۳۴۹-۳۴۷) پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی بر ۶ رکن تعیین حدود قلمرو (قلمروگرایی)، مراقبت یا نظارت طبیعی، کنترل طبیعی ورود، تصویر و نگهداری از فضا، سخت کردن آماج جرم و فعالیت‌های حمایتی و پشتیبانی استوار است. (محمودی جانکی و قورچی بیگی، ۱۳۸۸: ۳۵۷-۳۵۵)

مدل نظری تحقیق:

نمودار ۱: مدل نظری تحقیق

بر اساس مبانی نظری فوق، فرضیات زیر برای این پژوهش مطرح می‌شود:

بین عوامل اجتماعی و گرایش جوانان به مصرف مشروبات الکلی در شهر بردسیر رابطه وجود دارد.

بین عوامل اقتصادی و گرایش جوانان به مصرف مشروبات الکلی در شهر بردسیر رابطه وجود دارد.

بین عوامل ساختاری مدیریتی و گرایش جوانان به مصرف مشروبات الکلی در شهر بردسیر رابطه وجود دارد.

بین عوامل فرهنگی و گرایش جوانان به مصرف مشروبات الکلی در شهر بردسیر رابطه وجود دارد.

بین عوامل فردی و گرایش جوانان به مصرف مشروبات الکلی در شهر بردسیر رابطه وجود دارد.

بین عوامل روانی و گرایش جوانان به مصرف مشروبات الکلی در شهر بردسیر رابطه وجود دارد.

بین عوامل خانوادگی و گرایش جوانان به مصرف مشروبات الکلی در شهر بردسیر رابطه وجود دارد.

روش‌شناسی پژوهش:

نظر به اینکه هدف این پژوهش، بررسی شهرنشینی و مصرف نوشیدنی‌های الکلی (مطالعه موردی، شهروندان پسر ۲۴-۱۹ ساله شهر بردسیر) می‌باشد، روش تحقیق، توصیفی از نوع همبستگی است و از نظر هدف، جزء تحقیقات کاربردی می‌باشد که به شیوه میدانی و مطالعه کتابخانه‌ای به جمع‌آوری داده‌ها پرداخته است. جامعه آماری تحقیق حاضر، کلیه جوانان ۲۹-۱۴ ساله پسر شهر بردسیر، به تعداد ۴۰۰۰ نفر می‌باشد. حجم نمونه این پژوهش با استفاده از جدول مورگان و با دقت ۹۵ درصد اطمینان برابر با ۳۵۰ نفر تعیین گردید. روش نمونه‌گیری، نمونه‌گیری احتمالی از نوع تصادفی ساده می‌باشد. تعداد نفرات مشخص شده و سپس بر اساس حجم نمونه تعداد افراد لازم برای نمونه‌گیری انتخاب و پرسشنامه‌ها بین آنان توزیع گردیده است. پرسشنامه عوامل موثر بر گرایش جوانان به مصرف مشروبات الکلی شامل ۴۸ سؤال است که عوامل فردی با ۸ گویه، عوامل روانی با ۹ گویه، عوامل خانوادگی با ۸ گویه، عوامل اجتماعی با ۱۳ گویه، عوامل اقتصادی با ۳ گویه، عوامل ساختاری مدیریتی با ۴ گویه و عوامل فرهنگی با ۴ گویه سنجیده شده‌اند. پرسشنامه گرایش به مصرف مشروبات الکلی شامل ۱۹ سؤال است که عنصر شناختی با ۷ گویه، عنصر احساسی یا عاطفی با ۵ گویه و عنصر رفتاری با ۷ گویه سنجیده شده است. برای تجزیه و تحلیل اطلاعات از روش‌های آمار توصیفی و آمار استنباطی استفاده گردید. به منظور تحلیل یافته‌ها نرم افزار SPSS ویراست ۲۰، AMOS و Excel به‌کارگرفته شد. در تعیین اعتبار پرسشنامه‌های مورد استفاده در این پژوهش، روایی محتوا و روایی سازه مدنظر است. روایی تحقیق با استفاده از آلفای کرونباخ (برای تمامی گویه‌ها بزرگ‌تر از ۰/۷) به صورت جدول زیر برآورد شده است. که حاکی از مطلوبیت گویه‌های پرسشنامه است.

جدول ۱: بررسی سازگاری درونی پرسشنامه عوامل فردی

شماره	نام سازه	آلفای کرونباخ	تعداد سؤالات	تعداد نمونه
۱	عوامل فردی	۰/۷۱۵	۷	۳۰
۲	عوامل روانی	۰/۷۶۳	۹	۳۰
۳	عوامل خانوادگی	۰/۷۶۴	۸	۳۰
۴	عوامل اجتماعی	۰/۷۵۲	۱۳	۳۰
۵	عوامل اقتصادی	۰/۷۱۶	۳	۳۰
۶	عوامل ساختاری مدیریتی	۰/۷۰۸	۴	۳۰
۷	عوامل فرهنگی	۰/۸۱۲	۴	۳۰
به صورت کلی (تفکیک نشده)				
۰/۷۴۷	۴۸	۳۰		
شماره	نام سازه مصرف مشروبات الکلی	آلفای کرونباخ	تعداد سؤالات	تعداد نمونه
۱	عنصر شناختی	۰/۶۳۲	۷	۳۰
۲	عنصر احساسی یا عاطفی	۰/۷۵۲	۵	۳۰
۳	عنصر رفتاری	۰/۷۶۹	۷	۳۰
به صورت کلی (تفکیک نشده)				
۰/۷۱۸	۱۹	۳۰		

یافته‌های تحقیق:

از ۳۵۰ فرد مورد بررسی ۱۳۵ نفر (۳۸/۶ درصد) کمتر از ۲۰ سال، ۱۱۴ نفر (۳۲/۶ درصد) بین ۲۱ تا ۲۵ سال و ۱۰۱ نفر (۲۸/۸ درصد) بین ۲۶ تا ۳۰ سال سن داشته‌اند. میانگین سنی افراد مورد بررسی ۲۲/۲ سال با انحراف معیار ۴/۹ سال بود. از این تعداد ۱۳۶ نفر (۳۹/۴ درصد) محصل و تحصیلات پایین‌تر از دیپلم، ۸۰ نفر (۲۳/۲ درصد) تحصیلات دیپلم، ۵۲ نفر (۱۵/۰ درصد) تحصیلات فوق دیپلم، ۶۴ نفر (۱۸/۶ درصد) تحصیلات لیسانس و ۱۳ نفر (۳/۸ درصد) تحصیلات فوق لیسانس و بالاتر داشته‌اند. درباره درآمد افراد مورد مطالعه، نتایج حاکی از آن است که ۸۱ نفر (۲۳/۵ درصد) کمتر از ۲ میلیون تومان، ۲۳۰ نفر (۶۶/۶ درصد) بین ۲ تا ۴ میلیون تومان و ۳۴ نفر (۹/۹ درصد) بیشتر از ۴ میلیون تومان درآمد داشته‌اند. درباره وضعیت تاهل، ۲۳۰ نفر (۶۶/۳ درصد) مجرد و ۱۱۷ نفر (۳۳/۷ درصد) متأهل هستند. از میان پاسخگویان مورد مطالعه،

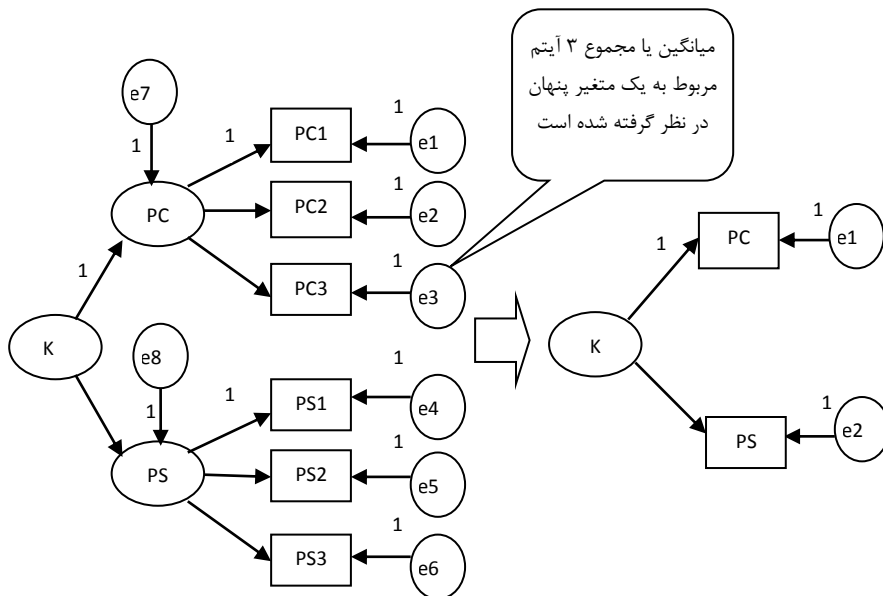
۱۷۴ نفر (۵۰/۰ درصد) محصل، ۴۰ نفر (۱۱/۵ درصد) کارمند و ۱۳۴ نفر (۳۸/۵ درصد) شغل آزاد داشته‌اند. برای بررسی وضعیت متغیرهای مورد مطالعه از آزمون t یک نمونه‌ای استفاده شد (به دلیل نرمال بودن متغیر). نتایج حاصل از این آزمون نشان داد که، سطح معناداری متناظر با آماره t در مورد بررسی وضعیت عوامل موثر بر گرایش جوانان به مصرف مشروبات الکلی کوچک‌تر از ۰/۰۵ است؛ بنابراین فرض H_0 (تساوی با ۳) رد می‌شود ($P < ۰/۰۵$). مثبت بودن آماره t و میانگین محاسبه شده بزرگتر از ۳ برای عوامل موثر بر گرایش جوانان به مصرف مشروبات الکلی نشان‌دهنده این است که وضعیت این متغیرها بیشتر از حد متوسط و مطلوب است. با توجه به این که سطح معناداری متناظر با آماره t در مورد بررسی وضعیت موجود متغیر گرایش به مصرف مشروبات الکلی و ابعاد آن کوچک‌تر از ۰/۰۵ است؛ بنابراین فرض H_0 (تساوی با ۳) رد می‌شود ($P < ۰/۰۵$). منفی بودن آماره t و میانگین محاسبه شده کمتر از ۳ برای متغیر گرایش به مصرف مشروبات الکلی و ابعاد آن نشان‌دهنده این است که وضعیت این متغیرها کمتر از حد متوسط است.

بررسی فرضیه‌های تحقیق در قالب مدل معادلات ساختاری

برای بررسی روابط علی میان متغیرهای مطالعه حاضر از مدل‌سازی معادلات ساختاری استفاده شد. به عقیده فلوید و ویدامن (۱۹۹۵) در مواقعی که پرسشنامه‌های طولانی مورد استفاده قرار می‌گیرد به گونه‌ای که تعداد پنج تا هشت گویه روی هر عامل بار می‌شود امکان ندارد که مدل موردنظر برازش مطلوبی با داده‌ها داشته باشد و مورد تأیید قرار گیرد. به عبارت دیگر، در پرسشنامه‌های طولانی که برای اندازه‌گیری هر عامل از تعداد زیادی گویه استفاده می‌شود، زمانی که گویه‌ها به صورت انفرادی مورد تحلیل عاملی تأییدی قرار می‌گیرد غیرمنطقی است که انتظار داشته باشیم مدل موردنظر با داده‌ها برازش داشته باشد و راه‌حل‌های رضایت‌بخشی به دست دهد. در این گونه موارد استفاده از بسته‌های سؤال، مناسب خواهد بود. تکنیک بسته‌بندی سؤالات (گویه‌ها) ریشه در کار

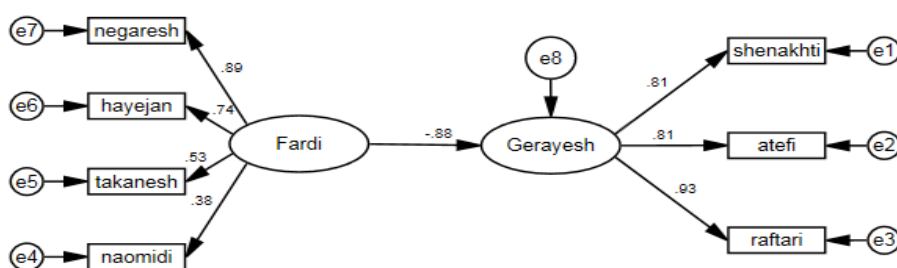
کتل (۱۹۵۶)، کتل و بوردسل (۱۹۷۵) دارد. استفاده از بسته‌های سؤال در مدل‌یابی معادلات ساختاری در سال‌های اخیر به صورت کاری کاملاً رایج درآمده است. بسته‌بندی عبارت است از جمع نمرات دو یا چند گویه و محاسبه میانگین و استفاده از نمرات این بسته‌ها به جای گویه‌ها. در تحلیل مدل‌یابی معادلات ساختاری بسته‌بندی سؤالات در شرایط دیگری نیز کاربرد دارد؛ مثلاً اگر داده‌ها دارای توزیع نرمال نباشند یا به صورت نامتعارف رده‌بندی شده باشند و یا دارای هر دو حالت فوق باشند. شاید دلیل رواج کاربرد اخیر این تکنیک پتانسیل آن برای رفع مشکلات مربوط به داده‌ها مانند عدم نرمال بودن، حجم نمونه‌های کوچک، ضریب حجم نمونه کوچک نسبت به متغیر و تخمین پارامترهای ثابت باشد. دسته‌بندی در تحقیق پیش رو به صورت شکل زیر صورت پذیرفته است.

نمودار ۱: دسته‌بندی داده‌ها - روش دسته‌های همسان

در فرضیه اول تحقیق این موضوع مطرح شده است که بین عوامل فردی و گرایش جوانان به مصرف مشروبات الکلی در شهر بردسیر رابطه وجود دارد. در این مطالعه برای متغیر گرایش به مصرف مشروبات الکلی بسته‌بندی از نوع تفکیک جزئی به

روش دسته‌های همسان صورت گرفت، از این‌رو مؤلفه‌های این متغیرها به‌عنوان بسته‌های انتخابی وارد مدل شدند. ضریب استاندارد مسیر ($r = -0/88$ و $p < 0/05$) نشان می‌دهد که رابطه بین عوامل فردی و گرایش جوانان به مصرف مشروبات الکلی در شهر بردسیر معنادار و به‌صورت منفی است. یعنی با تقویت عوامل فردی گرایش جوانان به مصرف مشروبات الکلی در شهر بردسیر کاهش پیدا می‌کند.

نمودار ۲: مقادیر ضرایب استاندارد شده حاصل از مدل‌سازی معادلات ساختاری برای بررسی رابطه

عوامل فردی و گرایش جوانان به مصرف مشروبات الکلی

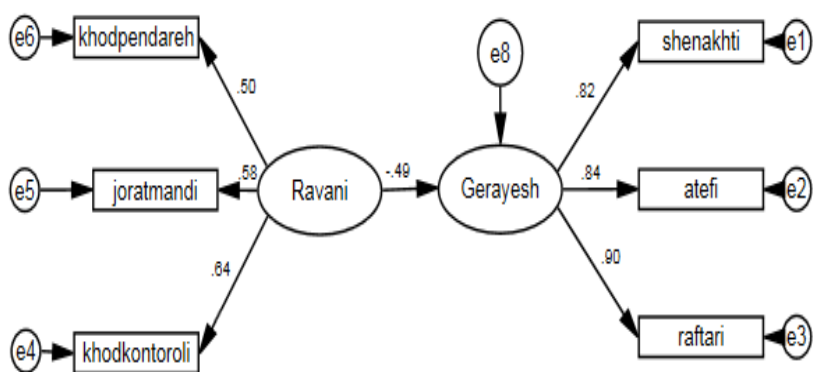
(برآورد پارامتر $-0/50$) خطای استاندارد $(0/03)$ پارامتر استاندارد $(-0/88)$ ،

ضریب t $(-14/766)$ ، ضریب p $(0/05)$

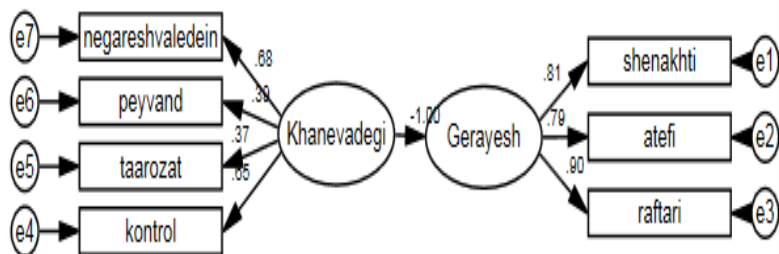
واریانس تبیین شده (مجذور بار عاملی استاندارد شده) این سازه برای نگرش فرد به مصرف مشروبات الکلی برابر با $0/79$ است، به این معنی که 79 درصد از تغییرات نگرش فرد به مصرف مشروبات الکلی، توسط سازه «عوامل فردی» توضیح داده می‌شود. نتایج بخش تحلیل عاملی برای سازه «گرایش به مصرف مشروبات الکلی» نشان می‌دهد که کلیه مؤلفه‌ها در سازه مربوط به خود معنادار هستند. همچنین واریانس تبیین شده (مجذور بار عاملی استاندارد شده) این سازه برای عنصر شناختی برابر با $0/64$ است، به این معنی که 64 درصد از تغییرات عنصر شناختی، توسط سازه «گرایش به مصرف

مشروبات الکلی» توضیح داده می‌شود. بر اساس بار عاملی استاندارد شده به ترتیب عنصر رفتاری، عنصر احساسی و عنصر شناختی از اهمیت نسبی به‌عنوان شاخص برای اندازه‌گیری متغیر «گرایش به مصرف مشروبات الکلی» برخوردار هستند. شاخص‌های برازش مدل نیز حاکی از برازش مطلوب مدل با واقعیت است.

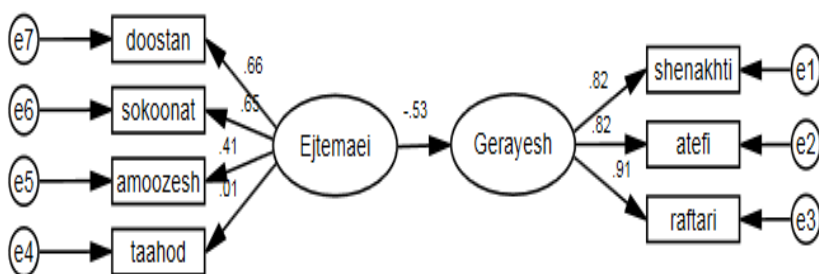
در فرضیه دوم به این نکته اشاره می‌شود که: بین عوامل روانی و گرایش جوانان به مصرف مشروبات الکلی در شهر بردسیر رابطه وجود دارد. ضریب استاندارد مسیر (۰/۴۹- $r=$ و $p<0/05$) نشان می‌دهد که رابطه بین عوامل روانی و گرایش جوانان به مصرف مشروبات الکلی در شهر بردسیر معنادار و به‌صورت منفی است. یعنی با تقویت عوامل روانی گرایش جوانان به مصرف مشروبات الکلی در شهر بردسیر کاهش پیدا می‌کند. نتایج بخش تحلیل عاملی برای سازه «گرایش به مصرف مشروبات الکلی» نشان می‌دهد که کلیه مؤلفه‌ها در سازه مربوط به خود معنادار هستند. همچنین واریانس تبیین شده (مجذور بار عاملی استاندارد شده) این سازه برای عنصر شناختی برابر با ۰/۶۷ است، به این معنی که ۶۷ درصد از تغییرات عنصر شناختی، توسط سازه «گرایش به مصرف مشروبات الکلی» توضیح داده می‌شود. مدل‌های ترسیمی برای فرضیات تحقیق بدین قرار است:

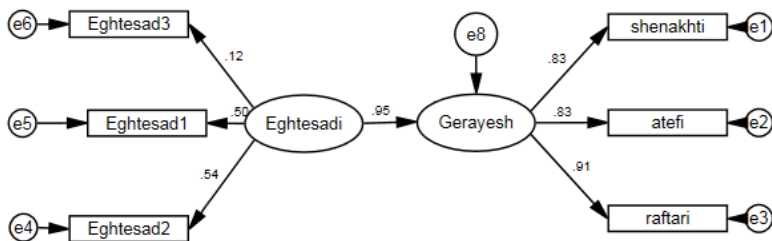
نمودار ۳: مقادیر ضرایب استاندارد شده حاصل از مدل‌سازی معادلات ساختاری برای بررسی رابطه عوامل روانی و گرایش جوانان به مصرف مشروبات الکلی (فرضیه ۲)

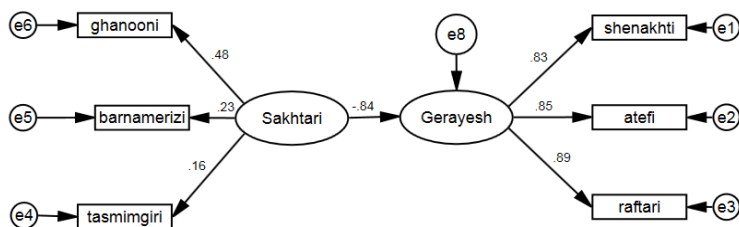
نمودار ۴: مقادیر ضرایب استاندارد شده حاصل از مدل‌سازی معادلات ساختاری برای بررسی رابطه عوامل خانوادگی و گرایش جوانان به مصرف مشروبات الکلی (فرضیه ۳)

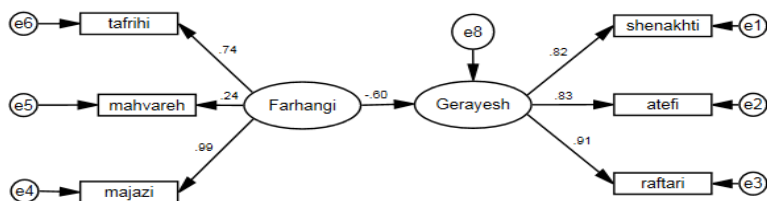
نمودار ۵: مقادیر ضرایب استاندارد شده حاصل از مدل‌سازی معادلات ساختاری برای بررسی رابطه عوامل اجتماعی و گرایش جوانان به مصرف مشروبات الکلی (فرضیه ۴)

نمودار ۶: مقادیر ضرایب استاندارد شده حاصل از مدل‌سازی معادلات ساختاری برای بررسی رابطه عوامل اقتصادی و گرایش جوانان به مصرف مشروبات الکلی (فرضیه ۵)

نمودار ۷: مقادیر ضرایب استاندارد شده حاصل از مدل‌سازی معادلات ساختاری برای بررسی رابطه عوامل ساختاری مدیریتی و گرایش جوانان به مصرف مشروبات الکلی (فرضیه ۶)

نمودار ۸: مقادیر ضرایب استاندارد شده حاصل از مدل‌سازی معادلات ساختاری برای بررسی رابطه عوامل فرهنگی و گرایش جوانان به مصرف مشروبات الکلی (فرضیه ۷)

جدول ۴: شاخص‌های برازش مدل

شاخص	شاخص	شاخص	شاخص	شاخص	جذر میانگین مجذورات خطای تقریب (RMSEA)	درجه آزادی/کای دو	شاخص	
شاخص	شاخص	شاخص	شاخص	شاخص	جذر میانگین مجذورات خطای تقریب (RMSEA)	درجه آزادی/کای دو	شاخص	
برازندگی افزایشی (IFI)	برازندگی هنجار شده (NFI)	برازندگی تطبیقی (CFI)	نیکویی برازش تعدیل یافته (AGFI)	نیکویی برازش (GFI)	جذر میانگین مجذورات خطای تقریب (RMSEA)	درجه آزادی/کای دو	شاخص	
۰/۹۵۷	۰/۹۴۸	۰/۹۵۷	۰/۸۹۰	۰/۹۴۹	۰/۰۷۳	۲/۹	مقدار محاسبه شده	فرضیه اول
≥ ۰/۹۰	≥ ۰/۹۰	≥ ۰/۹۰	≥ ۰/۸۰	≥ ۰/۹۰	≤ ۰/۱	≤ ۵	سطح قابل قبول	
مناسب	مناسب	مناسب	مناسب	مناسب	مناسب	مناسب	نتیجه	
۰/۹۹۵	۰/۹۸۵	۰/۹۹۵	۰/۹۷۱	۰/۹۸۹	۰/۰۱۴	۱/۵	مقدار محاسبه شده	فرضیه دوم

		$\geq 0/90$	$\geq 0/90$	$\geq 0/90$	$\geq 0/80$	$\geq 0/90$	$\leq 0/1$	≤ 5	سطح قابل قبول	
	نتیجه	مناسب	مناسب	مناسب	مناسب	مناسب	مناسب	مناسب	نتیجه	
فرضیه سوم	مقدار محاسبه شده	۰/۹۸۳	۰/۹۷۴	۰/۹۸۲	۰/۹۵۱	۰/۹۷۵	۰/۰۳۲	۲/۴	مقدار محاسبه شده	
	سطح قابل قبول	$\geq 0/90$	$\geq 0/90$	$\geq 0/90$	$\geq 0/80$	$\geq 0/90$	$\leq 0/1$	≤ 5	سطح قابل قبول	
	نتیجه	مناسب	مناسب	مناسب	مناسب	مناسب	مناسب	مناسب	نتیجه	
فرضیه چهارم	مقدار محاسبه شده	۰/۹۴۵	۰/۹۳۳	۰/۹۴۵	۰/۸۹۲	۰/۹۴۹	۰/۰۳۳	۴/۱	مقدار محاسبه شده	
	سطح قابل قبول	$\geq 0/90$	$\geq 0/90$	$\geq 0/90$	$\geq 0/80$	$\geq 0/90$	$\leq 0/1$	≤ 5	سطح قابل قبول	
	نتیجه	مناسب	مناسب	مناسب	مناسب	مناسب	مناسب	مناسب	نتیجه	
فرضیه پنجم	مقدار محاسبه شده	۰/۹۸۱	۰/۹۷۱	۰/۹۸۱	۰/۹۴۹	۰/۹۸۰	۰/۰۲۳	۲/۹	مقدار محاسبه شده	
	سطح قابل قبول	$\geq 0/90$	$\geq 0/90$	$\geq 0/90$	$\geq 0/80$	$\geq 0/90$	$\leq 0/1$	≤ 5	سطح قابل قبول	
	نتیجه	مناسب	مناسب	مناسب	مناسب	مناسب	مناسب	مناسب	نتیجه	
فرضیه ششم	مقدار محاسبه شده	۰/۹۶۳	۰/۹۵۳	۰/۹۶۳	۰/۹۱۷	۰/۹۶۸	۰/۰۷۰	۴/۳	مقدار محاسبه شده	
	سطح قابل قبول	$\geq 0/90$	$\geq 0/90$	$\geq 0/90$	$\geq 0/80$	$\geq 0/90$	$\leq 0/1$	≤ 5	سطح قابل قبول	
	نتیجه	مناسب	مناسب	مناسب	مناسب	مناسب	مناسب	مناسب	نتیجه	
فرضیه هفتم	مقدار محاسبه شده	۰/۹۳۹	۰/۹۳۲	۰/۹۳۸	۰/۸۰۶	۰/۹۲۶	۰/۰۷۰	۳/۹	مقدار محاسبه شده	
	سطح قابل قبول	$\geq 0/90$	$\geq 0/90$	$\geq 0/90$	$\geq 0/80$	$\geq 0/90$	$\leq 0/1$	≤ 5	سطح قابل قبول	
	نتیجه	مناسب	مناسب	مناسب	مناسب	مناسب	مناسب	مناسب	نتیجه	

جدول ۵: بار عاملی استاندارد، مجذور همبستگی و مقادیر t سؤال‌های تحقیق

p-value	t مقدار	واریانس تبیین شده (R ²)	بار عاملی استاندارد شده	مؤلفه	سازه	
Fix		۰/۷۹	۰/۸۹	نگرش فرد به مصرف مشروبات الکلی	عوامل فردی	فرضیه اول
<۰/۰۵	۱۵/۵۴۲	۰/۵۵	۰/۷۴	هیجان خواهی		
<۰/۰۵	۱۰/۰۸۶	۰/۲۸	۰/۵۳	تکانش‌گری		
<۰/۰۵	۷/۰۳۳	۰/۱۴	۰/۳۸	نامیدی		
Fix		۰/۶۴	۰/۸۰	عنصر شناختی	گرایش به مصرف مشروبات الکلی	
<۰/۰۵	۱۷/۱۴۸	۰/۶۶	۰/۸۱	عنصر احساسی (عاطفی)		
<۰/۰۵	۲۰/۳۱۴	۰/۸۶	۰/۹۳	عنصر رفتاری		
Fix		۰/۲۵	۰/۵۰	خودپنداره فرد	عوامل روانی	
<۰/۰۵	۵/۸۸۸	۰/۳۴	۰/۵۸	جرأت‌مندی		
<۰/۰۵	۵/۹۳۷	۰/۴۱	۰/۶۴	خودکنترلی		
Fix		۰/۶۷	۰/۸۲	عنصر شناختی	گرایش به مصرف مشروبات الکلی	فرضیه دوم
<۰/۰۵	۱۷/۷۷۸	۰/۷۱	۰/۸۴	عنصر احساسی (عاطفی)		
<۰/۰۵	۱۸/۷۰۲	۰/۸۱	۰/۹۰	عنصر رفتاری		

جدول ۶: بار عاملی استاندارد، مجذور همبستگی و مقادیر t سؤال‌های تحقیق

p-value	t مقدار	وارianس تبیین‌شده (R ²)	بار عاملی استانداردشده	مؤلفه	سازه	
Fix		۰/۶۴	۰/۶۸	نگرش والدین به مصرف مشروبات الکلی	عوامل خانوادگی	فرضیه سوم
<۰/۰۵	۶/۸۸۰	۰/۱۵	۰/۳۹	پیوند با خانواده		
<۰/۰۵	۶/۵۶۶	۰/۱۴	۰/۳۷	تعارضات خانوادگی		
<۰/۰۵	۱۱/۰۶۶	۰/۴۲	۰/۶۵	الگوی کنترل در خانواده		
Fix		۰/۶۶	۰/۸۱	عنصر شناختی	گرایش به مصرف مشروبات الکلی	
<۰/۰۵	۱۶/۴۲۲	۰/۶۲	۰/۷۹	عنصر احساسی (عاطفی)		
<۰/۰۵	۱۸/۹۶۳	۰/۸۱	۰/۹۰	عنصر رفتاری		
Fix		۰/۴۴	۰/۶۶	مصرف مشروبات الکلی توسط دوستان	عوامل اجتماعی	فرضیه چهارم
<۰/۰۵	۱۰/۸۶۰	۰/۴۲	۰/۶۵	شرایط محل سکونت		
<۰/۰۵	۷/۱۷۱	۰/۱۷	۰/۴۱	عدم آموزش مهارت‌های زندگی		
>۰/۰۵	۰/۲۴۴	۰/۰۰	۰/۰۱	تعهد به مدرسه/دانشگاه/محل کار		
Fix		۰/۰۱	۰/۱۲	میزان درآمد	عوامل اقتصادی	فرضیه پنجم
<۰/۰۵	۱/۹۹۸	۰/۳۵	۰/۵۰	سوال ۳۴ پرسشنامه		
<۰/۰۵	۲/۰۰۶	۰/۲۹	۰/۵۴	سوال ۴۰ پرسشنامه		
Fix		۰/۲۳	۰/۴۸	برخوردهای قانونی و نظارتی	عوامل ساختاری	فرضیه ششم
<۰/۰۵	۲/۳۴۱	۰/۰۵	۰/۲۳	برنامه‌ریزی و مدیریت	مدیریتی	
<۰/۰۵	۳/۲۷۵	۰/۰۳	۰/۱۶	مستندات و شواهد برای تصمیم‌گیری		

در فرضیه سوم به این نکته اشاره می‌شود که: بین عوامل خانوادگی و گرایش جوانان به مصرف مشروبات الکلی در شهر بردسیر رابطه وجود دارد. ضریب استاندارد مسیر ($r = -1/00$ و $p < 0/05$) نشان می‌دهد که رابطه بین عوامل خانوادگی و گرایش جوانان به مصرف مشروبات الکلی در شهر بردسیر معنادار و به صورت منفی است. یعنی با تقویت عوامل خانوادگی گرایش جوانان به مصرف مشروبات الکلی در شهر بردسیر کاهش پیدا می‌کند. نتایج بخش تحلیل عاملی برای سازه «عوامل خانوادگی» نشان می‌دهد که کلیه مؤلفه‌ها در سازه مربوط به خود معنادار هستند. همچنین واریانس تبیین شده (مجذور بار عاملی استاندارد شده) این سازه برای نگرش والدین به مصرف مشروبات الکلی برابر با $0/64$ است، به این معنی که 64 درصد از تغییرات نگرش والدین به مصرف مشروبات الکلی، توسط سازه «عوامل خانوادگی» توضیح داده می‌شود. نتایج بخش تحلیل عاملی برای سازه «گرایش به مصرف مشروبات الکلی» نشان می‌دهد که کلیه مؤلفه‌ها در سازه مربوط به خود معنادار هستند. در فرضیه چهارم به این نکته اشاره می‌شود که: بین عوامل اجتماعی و گرایش جوانان به مصرف مشروبات الکلی در شهر بردسیر رابطه وجود دارد. ضریب استاندارد مسیر ($r = -0/53$ و $p < 0/05$) نشان می‌دهد که رابطه بین عوامل اجتماعی و گرایش جوانان به مصرف مشروبات الکلی در شهر بردسیر معنادار و به صورت منفی است. یعنی با تقویت عوامل اجتماعی گرایش جوانان به مصرف مشروبات الکلی در شهر بردسیر کاهش پیدا می‌کند. نتایج بخش تحلیل عاملی برای سازه «عوامل اجتماعی» نشان می‌دهد که کلیه مؤلفه‌ها به جز تعهد به مدرسه/دانشگاه/محل کار در سازه مربوط به خود معنادار هستند. همچنین واریانس تبیین شده (مجذور بار عاملی استاندارد شده) این سازه برای مصرف مشروبات الکلی توسط دوستان برابر با $0/44$ است، به این معنی که 44 درصد از تغییرات مصرف مشروبات الکلی توسط دوستان، توسط سازه «عوامل اجتماعی» توضیح داده می‌شود. فرضیه پنجم بدین صورت ارائه شده است که بین عوامل اقتصادی و گرایش جوانان به مصرف مشروبات الکلی در شهر بردسیر رابطه وجود دارد. خلاصه نتایج به دست آمده از آزمون فرضیه و نتایج به دست آمده در ادامه آورده شده است. ضریب استاندارد

مسیر ($r = -0.95$ و $p < 0.05$) نشان می‌دهد که رابطه بین عوامل اقتصادی و گرایش جوانان به مصرف مشروبات الکلی در شهر بردسیر معنادار و به صورت منفی است. یعنی با تقویت عوامل اقتصادی گرایش جوانان به مصرف مشروبات الکلی در شهر بردسیر کاهش پیدا می‌کند. نتایج بخش تحلیل عاملی برای سازه «گرایش به مصرف مشروبات الکلی» نشان می‌دهد که کلیه مؤلفه‌ها در سازه مربوط به خود معنادار هستند. همچنین واریانس تبیین شده (مجذور بار عاملی استاندارد شده) این سازه برای عنصر شناختی برابر با 0.67 است، به این معنی که 67 درصد از تغییرات عنصر شناختی، توسط سازه «گرایش به مصرف مشروبات الکلی» توضیح داده می‌شود. بر اساس بار عاملی استاندارد شده به ترتیب عنصر رفتاری، عنصر احساسی و عنصر شناختی از اهمیت نسبی به عنوان شاخص برای اندازه‌گیری متغیر «گرایش به مصرف مشروبات الکلی» برخوردار هستند. فرضیه ششم بدین صورت مطرح شده است که بین عوامل ساختاری مدیریتی و گرایش جوانان به مصرف مشروبات الکلی در شهر بردسیر رابطه وجود دارد. خلاصه نتایج به دست آمده از آزمون فرضیه و نتایج به دست آمده در ادامه آورده شده است. ضریب استاندارد مسیر ($r = -0.84$ و $p < 0.05$) نشان می‌دهد که رابطه بین عوامل ساختاری مدیریتی و گرایش جوانان به مصرف مشروبات الکلی در شهر بردسیر معنادار است. نتایج بخش تحلیل عاملی برای سازه «گرایش به مصرف مشروبات الکلی» نشان می‌دهد که کلیه مؤلفه‌ها در سازه مربوط به خود معنادار هستند. همچنین واریانس تبیین شده (مجذور بار عاملی استاندارد شده) این سازه برای عنصر شناختی برابر با 0.69 است، به این معنی که 69 درصد از تغییرات عنصر شناختی، توسط سازه «گرایش به مصرف مشروبات الکلی» توضیح داده می‌شود. بر اساس بار عاملی استاندارد شده به ترتیب عنصر رفتاری، عنصر احساسی و عنصر شناختی از اهمیت نسبی به عنوان شاخص برای اندازه‌گیری متغیر «گرایش به مصرف مشروبات الکلی» برخوردار هستند. فرضیه هفتم بدین صورت مطرح شده است که: بین عوامل فرهنگی و گرایش جوانان به مصرف مشروبات الکلی در شهر بردسیر رابطه وجود دارد. ضریب استاندارد مسیر ($r = -0.60$ و

۰/۰۵/ p) نشان می‌دهد که رابطه بین عوامل فرهنگی و گرایش جوانان به مصرف مشروبات الکلی در شهر بردسیر معنادار و به صورت منفی است. یعنی با تقویت عوامل فرهنگی گرایش جوانان به مصرف مشروبات الکلی در شهر بردسیر کاهش پیدا می‌کند. نتایج بخش تحلیل عاملی برای سازه «گرایش به مصرف مشروبات الکلی» نشان می‌دهد که کلیه مؤلفه‌ها در سازه مربوط به خود معنادار هستند. همچنین واریانس تبیین شده (مجذور بار عاملی استاندارد شده) این سازه برای عنصر شناختی برابر با ۰/۶۷ است، به این معنی که ۶۷ درصد از تغییرات عنصر شناختی، توسط سازه «گرایش به مصرف مشروبات الکلی» توضیح داده می‌شود. بر اساس بار عاملی استاندارد شده به ترتیب عنصر رفتاری، عنصر احساسی و عنصر شناختی از اهمیت نسبی به عنوان شاخص برای اندازه‌گیری متغیر «گرایش به مصرف مشروبات الکلی» برخوردار هستند.

نتیجه‌گیری

بر اساس یافته‌های پژوهش، سطح گرایش به مصرف مشروبات الکلی که بر اساس سه بعد شناختی، عاطفی و رفتاری سنجیده شد در جامعه مورد مطالعه در حد متوسط بوده است. متغیرهای روابط خانوادگی تاثیر معناداری بر گرایش به مصرف مشروبات الکلی داشته است. یعنی هرچه مشکلات خانوادگی افزایش یابد گرایش به مصرف مشروبات الکلی هم بیشتر می‌شود. این متغیر را نظریه کنترل و بی‌سازمانی خانوادگی حمایت می‌کند. تئوری کنترل اجتماعی بر این نظریه تأکید دارد که هر فرد پتانسیلی برای مجرم شدن دارد. این نظریه پردازان معتقدند که رفتار انحرافی نتیجه ضعف کارکردهای اجتماعی و شخصی و درونی است. بنابراین نحوه رفتاری که والدین با فرزندان زندگی دارند، میزان دقت و تمرکز خانواده بر فرزندان یا عدم برقراری ارتباط با فرزندان از راه‌های تشویق‌کننده به سمت مشروبات الکلی می‌باشد. از طرفی طبق نظریه بی‌سازمانی خانوادگی نفوذ ارزش‌های جدید در گرایش به رفتار انحرافی تأثیرگذار است اگر فرد تماس خود را با اجتماع و خانواده حفظ کند و همبستگی داشته باشد میزان گرایش به رفتار انحرافی کمتر است اما زمانی که پیوستگی خود را از دست می‌دهد به

علت از دست رفتن علایق خانوادگی گرایش به رفتار انحرافی بیشتر می‌شود. نتیجه تحقیق حاضر با نتیجه تحقیق سجادی (۱۳۸۸) و مردانی (۱۳۹۱) هماهنگی دارد که نشان داده‌اند، در خانواده‌های گسیخته، کم‌سواد، با والدین معتاد، اجتماعی شدن و جامعه‌پذیر شدن به شکل کامل صورت نمی‌گیرد بنابراین فرزندان گرایش بیشتری به سوی اعتیاد به مصرف مشروبات الکلی از خود نشان می‌دهند. مشکلات خانوادگی و به ویژه تنش‌های موجود در خانواده و یا سابقه مصرف مشروبات الکلی در اعضای خانواده می‌تواند فرد را از درون نظام کنترلی خانواده خارج سازد و وی را در معرض مصرف مشروبات الکلی قرار دهد؛ زیرا در این شرایط خانواده مأمنی مناسب برای تخلیه عاطفی و اجتماعی برای فرد نیست. شاید بتوان گفت مهمترین اقدام برای پیشگیری از مصرف مشروبات الکلی آموزش و آگاه‌سازی خانواده‌ها می‌باشد، که در این راستا استفاده از پتانسیل‌ها و ظرفیت‌های آموزش و پرورش، دانشگاه‌ها، روحانیون، ائمه‌جمعه و جماعات و بویژه رسانه‌های گروهی حقیقی و مجازی در آگاه‌سازی خانواده‌ها بسیار تعیین کننده و اثربخش خواهد بود. ضعف نهادهای کنترلی و نظارتی عامل دیگر موثر بر گرایش به مصرف مشروبات الکلی بوده است زیرا هرچه ضعف نهادهای کنترلی - بیشتر باشد گرایش به مصرف مشروبات الکلی هم افزایش می‌یابد. نهادهای کنترلی همچون پلیس و قوانین جزایی. این یافته هم در جامعه مورد مطالعه با نظریه کنترل قابل تبیین است. این نظریه رفتار انحرافی را عمومی و جهان شمول دانسته و آن را نتیجه کارکرد ضعیف سازوکارهای کنترل اجتماعی و کنترل‌های شخصی و درونی می‌داند. بنابراین بزهکاری و جرم، از یک سو، محصول عوامل فردی کنترل نظیر خودپنداره منفی، ناکامی، روان‌پریشی و اعتمادبه‌نفس پایین است و از سوی دیگر، نظام‌های کنترل ناقص اجتماعی و فقدان تقید و تعهد نسبت به نهادهای بنیادین اجتماعی به رفتار انحرافی منتهی می‌شود. به طور کلی، نبود یا ضعف کنترل‌های شخصی و اجتماعی موجب پیدایش بزهکاری و جرم می‌گردد. کنترل‌های اجتماعی از کنترل‌های رسمی نظیر قوانین و کنترل‌های غیررسمی همچون ضمانت‌های اجتماعی منتج می‌شوند، بنابراین از آنجا که همیشه پیشگیری و آموزش بویژه در عرصه‌ی کاهش آسیب‌های اجتماعی بهتر از درمان است

لیکن در این راستا تمامی دستگاه‌ها و ادارات فرهنگی، نهادها و نیروی انتظامی می‌بایست نسبت به فرهنگ‌سازی و آموزش‌دهی، برای پیشگیری از آثار مخرب این معضل اجتماعی پیشگام باشند. نتایج حاصل از بررسی آزمون فرضیه‌ها حاکی از آن است که ارتباط معکوس و معناداری بین عوامل روانی از جمله خودکنترلی و گرایش به مصرف مشروبات الکلی وجود دارد. بدین معنا که هرچه خودکنترلی فرد بالاتر باشد، گرایش کمتری به مصرف مشروبات الکلی خواهد داشت. این نتیجه مؤید نظریات گاتفردسون و هیرشی است. بر اساس نظریات این دو متفکر، تفاوت‌های فردی در جرم و کجروی را می‌توان ناشی از تفاوت‌های فردی در خودکنترلی دانست. بدین سان، افرادی که مرتکب جرم و دیگر کجروی‌ها می‌شوند، از خودکنترلی پایین تری برخوردار هستند. علاوه بر این، فرصت‌ها نیز نقش مهمی در ارتکاب جرم بازی می‌کنند. در صورتی که فرد از خودکنترلی پایینی برخوردار باشد و فرصت ارتکاب جرم نیز مهیا باشد، احتمال وقوع کجروی افزایش می‌یابد. بر اساس نظریات گاتفردسون و هیرشی، از آنجا که فرصت‌های زیادی برای ارتکاب جرم وجود دارد، کجروی ابتدا به واسطه خودکنترلی پایین برانگیخته می‌شود. بنابراین افراد دارای خودکنترلی پایین‌تر بیشتر به سمت مصرف مشروبات الکلی گرایش می‌یابند. نظریه عمومی جرم بیان می‌دارد که جرم و رفتارهای مشابه جرم از ویژگی مشترکی به نام خودکنترلی پایین ناشی می‌شوند خودکنترلی پایین، مشخصه و ویژگی فردی است که با رفتار مجرمانه ارتباط دارد. افرادی که خودکنترلی پایینی دارند، بیشتر می‌کوشند که ارضای آنی نیازهایشان را فراهم آورند. در حالی که افراد فاقد خودکنترلی پایین، با در نظر گرفتن نتایج بلندمدت رفتارهایشان در مقابل وسوسه لذت آنی به سرعت مقهور نمی‌شوند. در افرادی که خودکنترلی پایینی دارند، لذت همراه با عمل مجرمانه آنی و آشکار است در حالی که خطر ناشی از جرم غیرواضح و یا غیرمستقیم است. باید خاطر نشان ساخت که خودکنترلی پایین، صفتی برای ارتکاب جرم نیست که با حضورش حتماً جرم رخ دهد و از سوی دیگر، مانند نیروی انگیزشی برای رفتار مجرمانه نیز عمل نمی‌کند، بلکه جایی بین کنشگر و سود ناشی از جرم قرار می‌گیرد. نظریه پردازان عمومی جرم کوشیدند ویژگی‌های برای عمل مجرمانه بیابند که از

طریق آنها خودکنترلی پایین قابل تعریف باشد. نتایج حاصل از بررسی آزمون فرضیه‌ها حاکی از آن است که ارتباط معکوس و معناداری بین عوامل فردی از جمله نگرش فرد به مصرف مشروبات الکلی و گرایش به مصرف مشروبات الکلی وجود دارد. بدین معنا که هرچه نگرش فرد به مصرف مشروبات الکلی منفی‌تر باشد، گرایش کمتری به مصرف مشروبات الکلی خواهد داشت. در همین راستا، نظریه‌های شناختی/عاطفی بر نقش باورها و نگرش جوانان درباره عوارض مصرف مواد، به عنوان عواملی برای شروع مصرف اولین بار مواد تاکید می‌نمایند، بنابراین ضروری است با آگاه‌سازی، اغنای مردم و بهینه‌سازی اوقات فراغت جوانان به منظور پیشگیری از مصرف مشروبات الکلی گام‌های موثری در راستای کاهش مصرف مشروبات الکلی برداشته شود، از طرف دیگر با توجه به جامعه هدف بایستی با بهینه‌سازی اوقات فراغت و ایجاد تفریحات سالم زمینه نشاط و شادی‌های مشروع را برای این قشر فراهم آورد تا مانعی برای گرایش به تفریحات ناسالم شود. نتایج حاصل از بررسی آزمون فرضیه‌ها حاکی از آن است که ارتباط معکوس و معناداری بین عوامل اجتماعی از جمله مصرف مشروبات الکلی توسط دوستان، شرایط محل سکونت و گرایش به مصرف مشروبات الکلی وجود دارد. بدین معنا که هرچه نگرش فرد به مصرف مشروبات الکلی توسط دوستان یا در بین جوانان محله کمتر باشد، فرد گرایش کمتری به مصرف مشروبات الکلی خواهد داشت. در این راستا متغیرهای نظریه یادگیری (آلودگی محیط ناشی از دوستان و بستگان) برای تبیین گرایش به مصرف مشروبات الکلی در بین دانشجویان، قدرت تبیین‌کنندگی زیادی داشته‌اند.

تشکر و قدردانی:

این مقاله برگرفته از طرح پژوهشی درون دانشگاهی با عنوان "بررسی عوامل اجتماعی و فرهنگی موثر بر گرایش جوانان به مصرف مشروبات الکلی در شهر بردسیر و ارائه راهکارهای پیشگیرانه" که با حمایت مالی دانشگاه آزاد اسلامی واحد بردسیر انجام شده است، می باشد.

منابع و مأخذ:

- احمدی، حبیب. (۱۳۸۴). *جامعه‌شناسی انحرافات*. تهران: سمت، ۹۵-۵۰.
- بزازیان، سعیده؛ رجائی، یدالله و افسری، لیلا. (۱۳۹۳). نقش بازدارنده باورهای مذهبی و پیوند با خانواده در گرایش به مصرف سیگار، مواد مخدر و مشروبات الکلی. *فصلنامه روان‌شناسی خانواده*، دوره اول، شماره ۱، ۲۵-۱۹.
- بیات، بهرام و همکاران. (۱۳۸۷). پیشگیری از جرم با تکیه بر رویکرد اجتماع محور (پیشگیری اجتماعی از جرم). *معاونت اجتماعی نیروی انتظامی*، اداره کل معاونت اجتماعی، ۷۷-۷۵.
- پورزارع، سعیده؛ مختاری، مریم و میرفردی، اصغر. (۱۳۹۳). بررسی عوامل اجتماعی و فرهنگی موثر بر نگرش جوانان ۱۸-۲۹ ساله به مصرف مشروبات الکلی در شهر بهبهان. *پایان‌نامه کارشناسی ارشد*، دانشگاه یاسوج، ۳.
- پرتو، مسلم. (۱۳۸۹). *بهبیاری*، تاب آوری و وضعیت مصرف مواد در نوجوانان در معرض خطر: سنجش مدل تبیینی نقش متغیرهای واسطه‌ای و مکانیسم‌های تأثیرگذاری. *رساله دکتری*، دانشگاه تهران، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، ۲۱.
- پوریانی، محمدحسین و رمضان‌زاده گن‌جارودی، سیروس. (۱۳۹۶). بررسی علل گرایش جوانان به مشروبات الکلی و راهکارهای پیشگیری از آن، *دانشگاه آزاد اسلامی واحد نراق*، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، *پایان‌نامه کارشناسی ارشد*.
- ترقی‌جاه، صدیقه. (۱۳۹۴). بررسی نقش خانواده در تجربه مصرف مشروبات الکلی در دانشجویان دانشگاه‌های دولتی، *مشاوره و روان‌درمانی خانواده*، دوره پنجم، شماره ۳، ۳۵.
- جعفریان، هادی؛ بسیج، احمدرضا و سمیعانی، محمد. (۱۳۹۵). بررسی عوامل اجتماعی مربوط به گرایش جوانان شهرستان شهرکرد به مصرف مشروبات الکلی، *مطالعات پیشگیری از جرم*، شماره ۴۰، ۲۵-۲۳.
- شرافتی‌پور، جعفر و عبدی، نرگس. (۱۳۸۷). پیشگیری از جرم با تکیه بر رویکرد اجتماع محور. *تهران: نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران*، معاونت اجتماعی، اداره کل مطالعات اجتماعی، ۹۲، ۱۵.

- طالبان، محمدرضا. (۱۳۸۳). **دینداری و بزهکاری در میان جوانان**. تهران: اداره آموزش و پرورش منطقه ۵، ۴-۲.
- گنجی، مهدی. (۱۳۹۲). **آسیب شناسی روانی بر اساس DSM-5**. جلد دوم، تهران: ارسباران، ۳۸.
- مردانی، حمید؛ شیخی‌فینی، علی‌اکبر و کاووسیان، جواد. (۱۳۹۱). شیوع‌شناسی مصرف مواد در دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی بندرعباس، **اعتیادپژوهی**، دوره ۶، شماره ۲۳.
- محسنی، رضا. (۱۳۸۶). نقش جامعه‌پذیری کودکان و دانش‌آموزان در پیشگیری از بزهکاری و کجروی اجتماعی، **فصلنامه خانواده و پژوهش**، شماره ۳.
- مجذفر، فاطمه. (۱۳۸۵). علل انحراف جوانان، **نامه فرهنگ**، شماره ۵۵.
- محمودی‌جانکی، فیروز و قورچی بیگی، مجید. (۱۳۸۸). نقش طراحی محیطی در پیشگیری از جرم، **فصلنامه مطالعات حقوق خصوصی (حقوق)**، دوره ۳۹، شماره ۲، ۳۴۹-۳۵۵.
- محسنی، منوچهر. (۱۳۸۶). **جامعه‌شناسی عمومی**، تهران: طهوری.
- ممتاز، فریده. (۱۳۷۸). مفهوم کج رفتاری در دیدگاه دورکیم، **پژوهشنامه دانشکده ادبیات و علوم انسانی**، شماره ۳۰.
- Atkinson, G.B.J, Carthy, B, Philips, K.M. (1985). **studying society. An introduction to social science**. Oxford university press.
- Goode, Wiliam. (1999). **the family**, Deghi: Prentice, Hall of India.
- Gallois,S. van Andel,T. R, Pranskaityté. G.(2021). **Alcohol, drugs and sexual abuse in Cameroon's rainforest**, Social Science & Medicine Available, <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0277953621002616>
- Hou ,Lin, Liu, Yanlong, Zhang, Zhenzhong .(2021). **In situ triggering antitumor efficacy of alcohol-abuse drug disulfiram through Cu-based metal-organic framework nanoparticles**,Acta Pharmaceutica Sinica B , <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2211383521000174>
- Trendl, Anna, Stewart, Neil , Mullett, Timothy .(2020). **The role of alcohol in the link between national football (soccer) tournaments and domestic abuse - Evidence from England**, Social Science & Medicine 22 October, <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0277953620306766> .